

၁၉၉၀ ပြည့်နှစ်တွင် ပထမအကြိမ်ထုတ်သော
မြန်မာစာကျမ်းပြုဆရာကြီး **မောင်ခင်မင်**{ဦးခင်အေး}(ခနုဖြူ)
၏

၁၉၈၇ခုနှစ်၊ စာပေဗိမာန် စာမူဆုရ သုတပဒေသာ(ဂိဇ္ဇာပညာရပ်)
“**မြန်မာစကား မြန်မာစာ ရုပ်ပုံလွှာ**”

မှ
ပြန်လည်၍ ကောက်နုတ်၊ ကူးယူ၊ ကိုးကား၊ တင်ပြပါသည်။

]c0lye/vn}

မြန်မာစာပေ၊ ပြန့်ပွားစေဟု၊ စေတနာသက်တန်း၊ ဖြန့်ကာလင့်လျက်၊ စာပေအစုစု၊
ပညာရှင်တို့၊ ဖော်ပြအပ်ထား၊ ကျမ်းစာများစွာ၊ ကိုးကားယူငင်၊ ဖော်ပြအပ်သည်၊
ကျွန်ုပ်ခွင့်ပန်၊ တောင်းခံပါ၏၊ ဂုဏ်ကျေးဇူးကို၊ နောင်တွင်မမေ့၊ သမိုင်းတင်ရစ်ပေ၊
နောင်လာနောင်သား၊ အကျိုးများစွာ၊ ဖြစ်ထွန်းလျက်ကို။

{လောင်း}

မြန်မာအက္ခရာ လုပ်ငန်းစဉ်

နှင့်

ရှေးဟောင်း မြန်မာအက္ခရာများ အကြောင်း

“နှုတ်တစ်ရာ စာတစ်လုံး”ဟူသော မြန်မာစကားပုံကို ဂရုပြုမိမည်ထင်ပါသည်။ စကားများကို နှုတ်ဖြင့် အခွန်းတစ်ရာလောက်ပြောဆိုစေကာမူ ဆိုစကားများသည် လေထဲတွင် ပျောက်သွားမည်ဖြစ်သည်။ စာတစ်လုံးနှင့် ရေးမှတ်လိုက်လျှင်မူ မပျောက်ပျက်ဘဲ စွဲမြဲစွာ ကျန်ရစ်နေလိမ့်မည်ဟူသော သဘောကို ထိုစကားပုံက ဖော်ညွှန်းနေသည်။ ကမ္ဘာပေါ်ရှိ ဘာသာစကား အတော်များများသည် ထိုသဘောကို လိုက်နာကျင့်သုံး အကောင်အထည်ဖော်ပြီး ကြံပြုဖြစ်သည် နှုတ်ဖြင့် ပြောသောစကားသံများကို မြင်သာသောအမှတ်အသားဖြင့် တစ်ဆင့်မှတ်တမ်းတင်ကာ “စာအရေးအသား”ကို တီထွင်ခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်။ ဘာသာစကား အတော်များများတွင် ကိုယ်ပိုင်စာ အရေးအသား စနစ်များရှိကြပြီးဖြစ်သည်။

စာအရေးအသားပေါ်ပေါက်လာသည့်အတွက် များစွာ အကျိုးရှိသည်ကား အမှန်ပင်ဖြစ်သည်။ စာအရေးအသားဖြင့် ထိန်းသိမ်းမှတ်တမ်းတင်နိုင်ခြင်းကြောင့် ဘာသာစကားဆိုသော စကားသံများသည် လေထဲမှာ ချက်ချင်းပျောက်မသွားတော့ဘဲ အချိန်ကြာကြာခံသည့် အခြေအနေသို့ ရောက်လာသည်။ နေရာဝေးဝေး ပျံ့နှံ့အောင် လုပ်နိုင်သော အခြေအနေသို့ ရောက်လာသည်။ စာအရေးအသား၏ ကျေးဇူးကြောင့် ရှေးလူတို့၏ ဆောင်ရွက်ချက်များကို နှောင်းလူတို့က ဆက်ခံပြီး ဆက်လက်တိုးတက်အောင် ဖန်တီးနိုင်လာကြသည်။ ဤသို့ဖြင့် လူ့ယဉ်ကျေးမှုသည် ပို၍ပို၍ ဖွံ့ဖြိုးလာရသည်။

“နှစ်ပေါင်း ရာထောင်မကသော အချိန်က ပုဂ္ဂိုလ်အမျိုးမျိုး၏ အဆိုအမိန့်များ ဆောင်ရွက်ချက်များကို ယနေ့တိုင် သိနိုင်ခြင်းမှာ စာအရေးအသား၏ ကျေးဇူးကြောင့်ဖြစ်သည်။ စာအရေးအသားသည် သိစရာမှတ်စရာ ဗဟုသုတ အမျိုးမျိုးကို သိုမှီးထိန်းသိမ်းပေးနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် မှတ်သားစရာများကို အားလုံးဦးခေါင်းထဲမှာ ထည့်ထားစရာမလိုတော့ပဲ စာဖြင့် မှတ်ထားနိုင်သည်။ ဤမျှဆိုလျှင် စာအရေးအသား၏ အရေးပါပုံမှာ ထင်ရှားလောက်ပါပြီ...”

မြန်မာဘာသာစကားတွင်လည်း ကိုယ်ပိုင်စာအရေးအသား စနစ် အခိုင်အမာရှိနေပြီးဖြစ်သည်။ စာအရေးအသားစနစ်တွင် အသုံးပြုသော ကောက်ကောက်ကွေ့ကွေ့ အမှတ်သင်္ကေတများကို “အက္ခရာ”ဟုခေါ်သည်။

မြန်မာစာ အရေးအသား စနစ်တွင်လည်း “**မြန်မာအက္ခရာ**”ကို အသုံးပြုသည်ပင် ဖြစ်သည်။ သို့ဆိုလျှင် မြန်မာအက္ခရာသည် မည်သို့သဘော ရှိပါသည်။ သိသာရုံအကျဉ်းမျှ တင်ပြပါရစေ။ မြန်မာအက္ခရာအကြောင်း တင်ပြရာတွင် -

- (၁) ဦးသာမြတ်၏ **မြန်မာအက္ခရာသမိုင်း**
- (၂) ဦးမြ၏ **ရှေးဟောင်းမြန်မာအက္ခရာစာတမ်း**
- (၃) ကထိက ဒေါ်ခင်စော၏ **မြန်မာအက္ခရာ ဖြစ်ပေါ်လာပုံ**
- (၄) မင်းသုဝဏ်၏ **မြန်မာအက္ခရာသမိုင်း အကျဉ်းချုပ်**
- (၅) **မြန်မာအဘိဓာန်အကျဉ်းချုပ် ၁**

တို့မှ မြန်မာအက္ခရာသမိုင်း အကျဉ်းချုပ်တို့ကို ကိုးကားပါသည်။

မြန်မာအက္ခရာသည် အိန္ဒိယရှေးဟောင်းအက္ခရာမှ ဆင်းသက်လာသည်ဟု သုတေသီအများက တညီတညွတ်တည်းမိန့်ဆိုကြသည်။ ထိုအက္ခရာကို **ဗြဟ္မိမအက္ခရာ** ဟု ခေါ်သည်။ ဗြဟ္မိမအက္ခရာသည် ခရစ်တော် မပေါ်မီ (၈)ရာစု၊ (၇)ရာစု နှစ်များအတွင်း ပေါ်ပေါက်ခဲ့သည်ဟု ယူဆရပြီး ခရစ်တော်မပေါ်မီ (၃)ရာစုနှစ်များတွင် အသုံးတွင်ကျယ်ခဲ့ပါသည်။

ဗြဟ္မိမအက္ခရာမှ အိန္ဒိယပြည် မြောက်ပိုင်းနှင့် တောင်ပိုင်းသုံးအက္ခရာများ အဆင့်ဆင့်ပေါက်ဖွားလာခဲ့ရာ ထိုအက္ခရာပွားများသည် အိန္ဒိယပြည်၌သာမက မြန်မာပြည်အပါအဝင် အရှေ့တောင် အာရှတစ်ခွင်တွင် ပျံ့နှံ့ထွန်းကားခဲ့ပါသည်။ ခရစ်နှစ်ပေါ်ဦးစ အခါမှစ၍ အိန္ဒိယ တိုင်းသားတို့သည် အရှေ့တောင်အာရှ တစ်ခွင်သို့ သင်္ဘောလွှင့်ကာ ရောက်ရှိလာကြသည်။ သူတို့နှင့်အတူ ဗုဒ္ဓဘာသာ၊ ဗြဟ္မဏဘာသာ၊ ဟိန္ဒူဓမ္မသတ်ကျမ်း၊ အနုပညာအမျိုးမျိုးနှင့် အက္ခရာ အရေးအသားတို့ ပါလာကြသည်ဟု ပညာရှင်တို့က ယူဆကြပါသည်။

ဗြဟ္မာ့အက္ခရာမှ ပွားလာသော အိန္ဒိယပြည်မြောက်ပိုင်းသုံး အက္ခရာများအနက် မြန်မာပြည်၌တွေ့ရသော အက္ခရာများမှ ဂုပ္ပအက္ခရာ နှင့် နာဂရီအက္ခရာတို့ဖြစ်သည်။ ဂုပ္ပအက္ခရာသည် အိန္ဒိယပြည် မြောက်ပိုင်းတွင် ပုပ္ပမင်းတို့ကြီးစိုးသည့် ခရစ်နှစ်(၄)ရာစု၊ (၅)ရာစုနှစ်များ အတွင်းက အသုံးပြုခဲ့သော အက္ခရာများဖြစ်၍ ရခိုင်ပြည်နယ်ရှိ ရှေးဟောင်းပါဠိ၊ သက္ကတကျောက်စာ၊ ခေါင်းလောင်းစာ တို့တွင် ထိုအက္ခရာကို တွေ့ရပါသည်။

နာဂရီအက္ခရာမှာ ဂုပ္ပအက္ခရာမှ ပေါက်ဖွားလာပြီး ရခိုင်ပြည်နယ်၊ ပုဂံနှင့် သရေခေတ္တရာ မြို့ဟောင်းနေရာ မှော်ဇာအနီးတစ်ဝိုက်မှ ရရှိသော ပါဠိသက္ကတကျောက်စာ အုတ်ခွက်စာတို့တွင် ထိုအက္ခရာကို တွေ့ရပါသည်။ ဗြဟ္မာ့အက္ခရာမှ ပွားလာသော အိန္ဒိယတောင်ပိုင်းသုံး အက္ခရာများ အနက် မြန်မာပြည်တွင်တွေ့ရသော အက္ခရာမှာ တေလုဂူ-ကနဒီအက္ခရာ ဖြစ်သည်။ တေလုဂူမှာ အိန္ဒိယပြည်အရှေ့တောင်ပိုင်း၊ အန္ဒြဒေသ၊ ကစ္စနားနှင့် ကိုဒါဝရီမြစ်ဝှမ်းဖြစ်၍ ကနဒီမှာ အိန္ဒိယပြည်အနောက်တောင်ပိုင်း ကင်နရဒေသ(ယခုဂိုဝါနယ်)ဖြစ်သည်။ ထိုဒေသများတွင် ခရစ်နှစ် (၅)ရာစုမှ (၁၄)ရာစုအထိ အသုံးပြုခဲ့သော ဗြဟ္မာ့အက္ခရာပွား များကို ပေါင်းစုက တေလုဂူ-ကနဒီ အက္ခရာဟု အမည်ပေးခြင်းဖြစ်သည်။ အုပ်ချုပ်သော မင်းကိုအစွဲပြု၍ ပလ္လဝအက္ခရာ၊ ကဒမ္မအက္ခရာ၊ စာလုကျအက္ခရာ စသည်ဖြင့် အသေးစိတ် ခွဲခြားခေါ်တွင် ပါသေးသည်။ ထိုတေလုဂူ-ကနဒီ အက္ခရာမှ ပျူအက္ခရာ၊ မွန်အက္ခရာ၊ မြန်မာအက္ခရာ တို့ ဆင်းသက်ပေါက်ဖွားလာသည်ဟူ၍ ပညာရှင်တို့ ယူဆကြပါသည်။

“မြန်မာအက္ခရာ အပေါ်ပေါက်လာပြီးသည့် နောက်တွင် ရှေးမြန်မာတို့သည် မိမိတို့ ရေးလိုသည့် အကြောင်းအရာများကို အရာဝတ္ထု အမျိုးမျိုးပေါ်တွင် ရေးမှတ်အက္ခရာတင်ခဲ့ကြပါသည်။ ဤသို့အက္ခရာ တင်သောစာများတွင် အုတ်ခွက်စာ၊ စဉ့်ကင်းစာ၊ ကျောက်စာ၊ မင်စာ၊ ပေစာ၊ ပုရပိုက်စာ၊ ခေါင်းလောင်းစာ စသည့်တို့ ပါဝင်ပါသည်”

အုတ်ခွက်စာ

အုတ်ခွက်စာမှာ ရွှံ့စေးပြားပေါ်တွင် ဗုဒ္ဓ ရုပ်ပွားတော်များကို ပုံနှိပ်၍ မီးဖုတ်ထားသော “အုတ်ခွက်ဘုရား” (မြေပုံဘုရားဟုလည်း ခေါ်ပါသည်။) များ၏ အောက်ခြေနှင့် ကျောဘက်တို့တွင် ရေးထိုးလေ့ရှိသော ကုသိုလ်ရှင်၏ ဆုတောင်းစာများဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်က အုတ်ခွက်စာများစွာ ပေါ်ပေါက်ခဲ့ပါသည်။

စဉ့်ကူးစာ

စဉ့်ကူးစာမှာ စဉ့်ကူးခေါ် စဉ့်ရည်သုတ်ထားသော ရုပ်ကြွအုတ်ချပ်များတွင် ရေးထိုးထားသော စာများဖြစ်သည်။ ပုဂံခေတ်က ကုသိုလ်ရှင်အချို့သည် မိမိတို့ကောင်းမှု စေတီပုထိုးများကို ဇာတ်နိပါတ် သရုပ်ဖော်ရုပ်လုံးရုပ်ကြွအုတ်ချပ်များ (စဉ့်ကူးများ)ဖြင့် ပတ်ပတ်လည် စီခြယ်ပူဇော်ခဲ့ကြသည်။ ထိုဇာတ်နိပါတ်အမည်နှင့် အမှတ်စဉ် ဇာတ်ညွှန်းများကို ရေးထိုးထားသော စာများသည် စဉ့်ကူးစာပင် ဖြစ်သည်။

ကျောက်စာ

ကျောက်စာမှာ ကျောက်ပြားပေါ်တွင် ရေးထွင်းထားသော စာဖြစ်ပါသည်။ ပုဂံခေတ်ကစ၍ အလှူရှင်များသည် မိမိတို့အလှူများကို ကျောက်စာရေးထိုးပြီး မှတ်တမ်းတင်ခဲ့ကြသည့် အလေ့ရှိကြသည်။ ကျောက်စာအများစုမှာ အလှူမှတ်တမ်းဖြစ်သည်။

မင်စာ

မင်စာမှာ ရှေးဂူဘုရား အတွင်းဘက်နံရံများတွင် မင်ဖြင့်ရေးထားသော စာများဖြစ်သည်။ ဗုဒ္ဓဝင် ဇာတ်နိပါတ်ပန်းချီသရုပ်ဖော်ပုံများကို ဖော်ညွှန်းသော စာတမ်းများ၊ မူလကုသိုလ်ရှင်၏ ဆုတောင်းစာများ၊ နောက်ထပ်ဖြည့်စွက်ပြုပြင် မွမ်းမံသူတို့၏ ဖြည့်စွက်မှတ်တမ်းများ ထိုခေတ်က မွေးဖွားသူတို့၏ ဇာတာခွင်များ စသည်တို့ကို မင်စာများဖြင့်တွေ့ရသည်။

ပေစာ

ပေစာမှာ ပေပင်မှရသော ပေရွက်ပေါ်တွင် ကညစ်ခေါ် သံချွန်နှင့် ရေးသည့်စာဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် စက္ကူမပေါ်မီက ပေရွက်ကို စာရေးကိရိယာအဖြစ် တွင်တွင်ကျယ်ကျယ် အသုံးပြုကြသည့် အလျောက် စာပေအမျိုးမျိုးကို ပေရွက်ပေါ်တွင် လေ့လာနိုင်ပါသည်။

"စာ" နှင့် "ပေ" တို့ပြီး "စာပေ" ဟုခေါ်ဝေါ်သည်ကိုကြည့်လျှင် စာရေးသားမှု၌ "ပေ"သည် မည်မျှအရေးပါကြောင်း သိနိုင်သည်ဟု ပညာရှင်တို့ မိန့်ကြားပါသည်။

ပုရပိုက်စာ

ပုရပိုက်စာမှာ ပုရပိုက်ပေါ်တွင် ကံ့ကူဆန်ခေါ် ကျောက်နုတံတစ်မျိုးဖြင့် ရေးသောစာဖြစ်သည်။ ပုရပိုက်ကို အများအားဖြင့် သစ်ခေါက်၊ ဝါးစသည်တို့နှင့် ပြုလုပ်ပြီး ဘယ်ပြန်ညာပြန် အထပ်ထပ် အလွှာလွှာ တွန့်ခေါက်ထားသည့်အတွက် စာအုပ်ကဲ့သို့ဖြစ်သည်။ ပုရပိုက်တွင် ကံ့ကူဆန်ဖြင့်စာများ၊ ရုပ်ပုံများ ရေးလေ့ရှိသည်။

ခေါင်းလောင်းစာ

ခေါင်းလောင်းစာမှာ စေတီပုထိုးများတွင် သွန်းလုပ်လှူဒါန်းသော သတ္တုခေါင်းလောင်းများ၌ ရေးထိုးထားသောစာများဖြစ်ပါသည်။ ကုသိုလ်ရှင်၏ အလှူမှတ်တမ်းများ ရေးထိုးလေ့ရှိပါသည်။

“ဤစာအသီးသီးသည် လက်ရေးစာများ ဖြစ်ကြပြီး ပုဂံခေတ်ကျောက်စာ မင်စာများတွင် အက္ခရာလေးထောင်ပုံဖြစ်၍ နောက်ပိုင်း စာများတွင် အက္ခရာအပိုင်းပုံဖြစ်လာသည်..”

ဖော်ပြခဲ့သည့် ပျူအက္ခရာ၊ မွန်အက္ခရာ၊ မြန်မာအက္ခရာတို့ကို မြန်မာသက္ကရာဇ် ၄၇၅ခုနှစ်(ခရစ်နှစ် ၁၁၁၃ခုနှစ်)တွင် ရေးထိုးခဲ့သော ရာဇကုမာရ် ကျောက်စာတွင် တစ်ပြိုင်တည်း နှိုင်းယှဉ်လေ့လာ နိုင်ပါသည်။ ထိုကျောက်စာတွင် ရာဇကုမာရ်မင်းသား၏ ကုသိုလ်ကောင်းမှုကို မှတ်တမ်းတင်ထားပြီး အကြောင်းတစ်မျိုးတည်းကို ပျူ၊ မွန်၊ ပါဠိ၊ မြန်မာဘာသာတို့ဖြင့် တစ်မျက်နှာလျှင် သာသာတစ်မျိုးကျ လေးမျက်နှာ ရေးထိုးထားသည်။ အက္ခရာများကို လေ့လာကြည့်သောအခါ ပျူအက္ခရာက ပုံစံတစ်မျိုးဖြစ်ပြီး မွန်၊ ပါဠိ၊ မြန်မာအက္ခရာတို့က ပုံစံတစ်မျိုးဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ပုံသဏ္ဍာန်တူညီမှုအရ မွန်အက္ခရာနှင့် မြန်မာအက္ခရာတို့သည် ရှေးဟောင်းအက္ခရာတစ်မျိုးတည်းမှ ဆင်းသက်လာသည်ဟု ပညာရှင်တို့ ယူဆကြသည်။

ပျူအက္ခရာဖြင့် ရေးထိုးထားသော ကျောက်စာ၊ ပေစာ၊ အုတ်ခွက်စာ၊ အရိုးအိုးတို့ကို ပျူလူမျိုးတို့၏ ဒေသဟောင်းဖြစ်သော ဟန်လင်းကြီးမြို့နှင့် မှော်ဇာရွာအနီးတစ်ဝိုက်တွင် အများဆုံးတွေ့ရကြောင်းသိရသည်။

ရှေးအကျဆုံးမွန်အက္ခရာ မြန်မာအက္ခရာတို့ကိုမူ အနော်ရထာမင်းကြီး၏ အုတ်ခွက်လက်ရေးစာများတွင် တွေ့ရှိရသည်။ အုတ်ခွက် များတွင် လောကနာထ ဘုရားလောင်းပုံ၊ ဘုရားဆင်းထုတော်ပုံတို့ပါရှိပြီး၊ ပုံအောက်၌ မွန်မြန်မာ အက္ခရာတို့ဖြင့် ပါဠိဂါထာ ရေးထိုးထားသည်။ ထိုပုံတော်များကို သီရိအနုရုဒ္ဓဒေဝ၊ အနော်ရထာမင်းကြီးသည် (သံသရာဝဋ်ဆင်းရဲမှ) လွတ်မြောက်ပါရခြင်းငှာ မိမိလက်ဖြင့် ပြုလုပ်ကြောင်း ရေးထိုးထားခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုအကြောင်းအရာမျိုးကိုပင် မွန်ဘာသာဖြင့် ရေးထိုးထားသော အုတ်ခွက်လည်း ရှိနေသည်။

မှတ်သားဖွယ်အချက် တစ်ချက်မှာ **“မြန်မာအက္ခရာ”**ဟု ခေါ်နိုင်သည်။ ထိုအက္ခရာကို အနော်ရထာလက်ထက်တွင် အထင်အရှားတွေ့ရသော်လည်း ထိုအက္ခရာဖြင့် မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သောစာမှာ မြန်မာစာ မဟုတ်သေးဘဲ ပါဠိစာ၊ မွန်စာတို့ဖြစ်နေခြင်းပင် ဖြစ်သည်။ ရာဇကုမာရ် ကျောက်စာကျမှသာ မြန်မာစာအရေးအသားကို အခိုင်အမာ စတင်တွေ့ရခြင်းဖြစ်သည်။ ရာဇကုမာရ်ကျောက်စာကို ယခုအထိတွေ့ရသမျှ သက္ကရာဇ် အခိုင်အမာပါသည့် အစောဆုံး မြန်မာစာအရေးအသားအဖြစ် မှတ်ယူနိုင်သည်။

သက္ကရာဇ် အခိုင်အမာ မပါသော်လည်း အက္ခရာတို့၏ ပုံသဏ္ဍာန်၊ စကားအသုံးအနှုန်းနှင့် စာလုံးပေါင်းပုံတို့ကို ထောက်၍ ရှေးကျသော မြန်မာစာ အရေးအသားများအဖြစ် ယူဆရသော စာများလည်း ရှိပါသေးသည်။ ပုဂံအာနန္ဒာဘုရား အရှေ့ဘက် မောင်ချစ်စ၏ ယာအတွင်း ကုန်းတစ်ကုန်းမှ ရရှိသော အုတ်ခွက်လက်ရေးစာ၊ ပုဂံမြို့သက်ဦးတော် ပေါ်တော်မူဘုရားအနီးမှ ရရှိသော ကျောက်စာနှင့် ပုဂံမြို့ နဘဲတောဘုရား ခုတည်ရှိရာ ယာအတွင်းမှရသော ကျောက်စာတို့မှာ တင်ရှားပါသည်။

ဤမျှဆိုလျှင် မြန်မာအက္ခရာ ပေါ်ပေါက်လာပုံနှင့် ရှေးဟောင်း မြန်မာအက္ခရာများ အကြောင်း ပုံပေါ်လောက်ပြီဟု ယူဆပါသည်။

မြန်မာစာ မြန်မာစကား နှင့် ပတ်သက်သော ဗဟုသုတရစရာများကို ဆက်လက်ဖတ်ရှု သိရှိလိုပါက
<http://myanmarsar.zaung.net> သို့ ဝင်ရောက်၍ ဖတ်ရှုနိုင်ပါသည်။

